

ПЛЬОХОВА А. Ю.,
аспірант кафедри екологічного права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 622.23:349.6
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-6-1-30>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ЕКСПЛУАТАЦІЇ ВУГІЛЬНИХ ШАХТ

Стаття присвячена з'ясуванню особливостей правового забезпечення екологічної безпеки на стадії експлуатації вугледобувного підприємства. Розглянуті наявні наукові позиції, що стосуються предмета дослідження, які за критерієм основного спрямування поділяються на:

- загальні проблеми правового регулювання екологічної безпеки;
- правові проблеми екологічної безпеки під час використання природних ресурсів;
- питання права екологічної безпеки надр і надрокористування;
- правові проблеми екологічної безпеки під час видобування корисних копалин;
- особливості правового гарантування екологічної безпеки у процесі видобування паливно-енергетичних мінеральних ресурсів.

Особлива увага приділена аналізу приписів екологічного, надрового, гірничого, енергетичного та вугільного законодавства, що покликані на загальному та спеціальному, законодавчому та підзаконному рівнях урегулювати відносини гарантування екологічної безпеки під час експлуатації вугільних шахт.

Обґрунтовуючи положення про те, що вугледобувні шахти в Україні належать до об'єктів, які найбільше забруднюють довкілля, автор пропонує врегульовувати нормами права вплив гірничого об'єкта не лише безпосередньо у процесі видобутку вугілля (сінхродіяльнісний вплив), але й упродовж багатьох років після його завершення (постдіяльнісний вплив) – дія впливу в часі. Крім того, встановлено, що цей вплив поширюється як на об'єкти, що залучені у процесі діяльності (активні об'єкти вуглевидобування), так і на об'єкти, які розташовані поза зоною діяльності шахт (пасивні об'єкти вуглевидобування) – дія впливу у просторі та за колом об'єктів.

На думку автора, безпосередні (виробничі) та прилеглі до вуглевидобувних шахт (суміжні) території є зонами із критичним станом довкілля, негативні зміни якого наближаються до необоротних. Зменшити вплив діяльності вугледобувних шахт на об'єкти екологічної безпеки пропонується шляхом устанавлення зобов'язувальних норм щодо: удосконалення технологічних процесів видобування вугілля; устанавлення нових пилогазоочисних установок і споруд; рекультивациі та повернення до обігу порушених земель; захисту земель від водної та вітрової ерозії, від підтоплення сільськогосподарських угідь; утилізації відходів виробництва; нових методів очищення шахтних і стічних вод для їх використання або безпечного скидання в поверхневі водоймища і водотоки; оптимізації розміщення об'єктів можливого забруднення водоносного горизонту; використання замкнених систем виробничого водозабезпечення і каналізації.

Ключові слова: екологічна безпека, надра, правове регулювання, гірниче законодавство, видобування вугілля.

The article is devoted to exploring the specifics of environmental security at the stage of operation of a coal mining enterprise. The existing scientific positions concerning the subject of research are considered, which according to the criterion of the basic direction are divided into:

- general problems of legal regulation of environmental safety;
- legal problems of environmental safety when using natural resources;
- issues related to the right to environmental safety of subsoil and subsoil use;
- legal problems of environmental safety in the extraction of minerals;
- peculiarities of legal security of ecological safety in the process of extraction of fuel and energy mineral resources.

Particular attention is paid to the analysis of environmental, resources, mining, energy and coal regulations, which are intended to regulate the relations of environmental safety in the operation of coal mines at the general, special, legislative and by-law levels.

Justifying the proposition that the coal mines in Ukraine are among the objects that are most polluting, the author proposes to regulate by the rules of law not only the impact caused by the mining object directly in the process of coal extraction (synchronized activity impact), but also the years after its completion (post-activity impact) – the effect of time influence. In addition, it is established that this impact extends to both facilities involved in the activity (active coal mining facilities) and to objects outside the mine area (passive coal mining facilities) – influence in the space and outside the circle of objects.

According to the author, direct (production) territories and adjacent (approximal) coal mines territories are areas with a critical state of the environment, the negative changes of which are approaching irreversible. At the same time, it is proposed to reduce the impact of the activities of the coal mines on the objects of environmental safety by establishing binding standards for: improvement of technological processes of coal mining; installation of new dust and gas cleaning plants and structures; recultivation and restoration of damaged lands; protection of lands from water and wind erosion, protection from flooding of agricultural lands; utilization of production waste; new methods of mine and wastewater treatment for their use or safe discharge into surface water bodies and streams; optimization of the location of possible contamination objects of the aquifer; use of closed systems of industrial water supply and sewerage.

Key words: *environmental safety, resources, legal regulation, mining legislation, coal extraction.*

Вступ. Новітня стратегія державної екологічної політики України, яка вводиться в дію з 1 січня 2020 р., виходить із того, що процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність збереження довкілля, а отже, потребують від України вжиття термінових заходів. Протягом тривалого часу економічний розвиток держави супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань захисту довкілля, що унеможливило досягнення збалансованого (сталого) розвитку [1]. Зокрема, у сфері надрокористування в Україні існують системні проблеми, що становлять реальну загрозу економічній безпеці держави. Більшість корисних копалин в Україні видобувають у межах кількох головних гірничопромислових регіонів – Донецького, Криворізько-Нікопольського, Прикарпатського. Довготривале інтенсивне видобування надр у цих регіонах призвело до істотних змін геологічного середовища та виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

Водночас вугілля в Україні – єдина енергетична сировина, запасів якої потенційно достатньо для гарантування енергетичної безпеки держави. Видобуток вугілля і його переробка в готову вугільну продукцію на прогнозований період залишаються основним

джерелом забезпечення потреб України в енергоносіях [2]. Крім того, адаптуючи положення про важливість надр та їх ресурсів, сформульовані в результаті проведеного надроохоронного дослідження [3, с. 54–55], до одного з видів паливно-енергетичної сировини, а саме вугілля, варто зазначити:

- 1) вугілля, що перебуває у природному зв'язку з ділянкою надр (родовищем), належить до об'єктів права власності українського народу;
- 2) вугілля є мінеральним ресурсом планети, що є вичерпним, не підлягає відновленню і самовідновленню;
- 3) поклади вугілля поширені в земній корі, у межах кордону держави, нерівномірно, їхня кількість і якість територіально та просторово неоднорідні;
- 4) видобування вугілля характеризується підвищеною промисловою, техногенною й екологічною небезпекою і шкодою, а вплив гірничих робіт на навколишнє середовище зазвичай важкопрогнозований і практично некерований;
- 5) освоєння вугільних родовищ – надзвичайно витратний, переважно збитковий вид господарської діяльності, яка, в умовах нестабільного ринку гірничої продукції та несталої рентної політики, зазвичай перебуває в режимі дотацій;
- 6) сучасний рівень інтелектуального та технологічного розвитку людства й досі залишає вугілля унікальним і необхідним для забезпечення життєдіяльності економіки країни.

В умовах сьогодення до цього варто додати надзвичайну екологічну небезпеку, що виходить від покинутих, пошкоджених, замінованих і охоплених іншими військовими діями вугільних шахт окремих районів Донбасу.

Усвідомлюючи надзвичайну важливість вирішення проблем екологічної безпеки правовими засобами, вітчизняні науковці перманентно приділяють увагу цьому питанню.

Так, В.І. Андрейцев слушно зазначав, що комплексний характер правового регулювання зумовлений характером правовідносин, які складаються на різних рівнях і напрямках здійснення екологічно небезпечної діяльності, що характеризуються підвищеним ризиком настання негативних наслідків для довкілля та його компонентів і здоров'я та життя людей, тобто діяльності, що виходить за межі загальної правової регламентації, отже, потребує неадекватних механізмів регуляції суб'єктів, які здійснюють такі види діяльності, і держави як гаранта захисту прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля в разі прояву сил природної стихії [5, с. 10].

Натомість не можна погодитися з науковим положенням С.І. Москаленка, у якому автор претендує на першість у теоретичному підґрунті кодифікації законодавства у сфері екологічної безпеки шляхом ухвалення Екологічного кодексу України, який повинен містити: склади екологічних проступків, понятійний апарат, перелік суб'єктів, їхніх прав і обов'язків, норми щодо гарантування екологічної безпеки [6, с. 3], оскільки ще в 1998 р., на рівні парламентської постанови, систематизацію екологічного законодавства передбачалося здійснювати у формі кодифікації й інкорпорації, з визначенням першочергових і перспективних законів та правових актів. Водночас кодифікація перспективних актів екологічного законодавства передбачала наукове обґрунтування, розроблення й ухвалення саме Екологічного кодексу України [7].

Необґрунтованим виглядає й наукове положення В.А. Лазаренка, який зазначає, що об'єктами екологічної безпеки є: людина, її життя, здоров'я, сприятливе навколишнє природне середовище (далі – НПС), суспільство та його духовні і матеріальні цінності, які перебувають у залежності від стану НПС, держава, природні ресурси, НПС [8, с. 9]. По-перше, автор по суті перелічує об'єкти правової охорони НПС, визначені у ст. 5 Закону України від 25 червня 1991 р. № 1264–ХІІ «Про охорону навколишнього природного середовища» (далі – Закон про охорону НПС). По-друге, виокремлення серед об'єктів екологічної безпеки таких понять, як: «сприятливе НПС», «стан НПС» та власне «НПС», навряд чи можна вважати доречним, адже в перших двох випадках ідеться не про об'єкт, а лише про його ознаку.

Неоднозначно сприймається твердження С.В. Прудника [9], який на підставі аналізу сучасного стану застосування адміністративних стягнень за вчинення адміністративних

правопорушень у сфері екології надав пропозиції щодо вдосконалення їх системи з метою підвищення дієвості адміністративної відповідальності як засобу гарантування екологічної безпеки. Остання справді є складовою категорією загального поняття «сфера екології», проте аж ніяк не тотожною.

Термін, що вживає у своєму дослідженні А.Е.о. Омаров, а саме «вивчення геологічного й раціонального підходів до використання надр» [10, с. 25], узагалі дивує, оскільки ані у правовій, ані в технічній літературі подібне поняття не застосовується.

О.Я. Лазор, зазначаючи недосконалість чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення, унаслідок того, що в ньому містяться тільки санкції за екологічні правопорушення, а правові норми, що регулюють порядок використання природних ресурсів, дотримання вимог екологічної безпеки тощо, – розміщені в поресурсних кодексах [11, с. 13]. Проте з таким твердженням важко погодитися, адже зазначений Кодекс, відповідно до його завдання, визначеного у ст. 1, ніколи не містив вимог екологічної безпеки.

Своєрідне розуміння поняття «екологічна безпека у вугільній галузі» пропонує С.А. Плахотній, а саме – сукупність дій і процесів, що прямо чи побічно призводять до серйозних ситуацій, що завдаються НПС, та розглядається в регіональних і локальних межах [12]. Така думка уявляється хибною, оскільки очевидно суперечить положенням ст. 50 Закону про охорону НПС, де екологічна безпека розглядається як такий стан НПС, за якого забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей.

А.В. Павличенко, виконуючи свою дисертаційну роботу за спеціальністю «Екологічна безпека», досліджує екологічну небезпеку експлуатації та ліквідації вугільних шахт, хоча водночас стверджує, що в результаті аналізу наслідків функціонування вугільних шахт зазначено, що неефективна система управління екологічним станом територій вугільних шахт не дозволяє належно вирішувати питання екологічної безпеки у процесі як сталої експлуатації, так і ліквідації вугільних шахт. До того ж автор жодним чином не розкриває співвідношення понять «екологічна безпека» й «екологічна небезпека» [13, с. 10].

Постановка завдання. Метою статті є проведення аналізу та виявлення характерних особливостей міжгалузевого правового регулювання відносин екологічної безпеки у процесі експлуатації вугільних шахт.

Результати дослідження. Вугледобувні шахти в Україні належать до об'єктів, що найбільше забруднюють довкілля. Водночас вони суттєво впливають не лише безпосередньо у процесі видобутку вугілля (сінхродіяльнісний вплив), але і впродовж багатьох років після його завершення (постдіяльнісний вплив) – дія впливу в часі. Крім того, цей вплив поширюється як на об'єкти, що залучені у процесі діяльності (активні об'єкти вуглевидобування), так і на об'єкти, які перебувають поза зоною діяльності шахт (пасивні об'єкти вуглевидобування) – дія впливу у просторі та за колом об'єктів.

В умовах повного обрушення покривних порід вугільних пластів над очисними виробками практично вся територія вуглепромислового Донбасу охоплена процесами просідання денної поверхні, прояви якого перевищують 0,2–0,5 м, розвинені на 50% площі очисних гірничих виробок і досягають 7,5–8 тис. кв. км. У зоні впливу процесу просідання знаходиться 10 000 об'єктів [14, с. 165]

Аналіз доробок представників гірничої, екологічної та юридичної науки дозволяє зробити узагальнення, за яким основними проявами негативного впливу виробничо-господарської діяльності вугледобувних шахт є: 1) забруднення: 1.1) повітряного басейну твердими та газоподібними речовинами у процесах добування, транспортування, збагачування та переробки вугілля; 1.2) земної поверхні відходами добування і збагачення вугілля; 1.3) підземних та поверхневих вод, а також порушення їхнього гідрологічного режиму; 2) вилучення з обігу землекористування та порушення земної поверхні; 3) шумове забруднення й ущільнення (вібрація) ґрунтів; 4) погіршення стану рослинного і тваринного світу на великих територіях і, як наслідок, зміна видового різноманіття, порушення харчових відносин тощо.

Крім того, до негативних наслідків експлуатації вугільних шахт варто віднести такі:

- утворення тріщин, збільшення проникності породних масивів, формування шляхів швидкої міграції поверхневого забруднення в гірничі виробітки та підземні води;
- просідання та зрушення гірських порід;
- збільшення інтенсивності обміну підземними та поверхневими водами;
- формування нових шляхів міграції вибухонебезпечних газів на поверхню (метану вугільних пластів, продуктів окислення піриту).

Побічним наслідком порушення цілісності й осушення порід є їхня підвищена сейсмічність (локальні прояви зсувів і обвалів) та здатність підсилювати дію природних землетрусів. Порушення суцільності порід також призвело до пришвидшення міграції газів із глибинних надр, зокрема значних викидів метану, який підсилює парниковий ефект. На навколошахтних територіях неодноразово фіксувалися також випадки накопичення шахтного метану та радону (радіоактивний газ) у житлових спорудах.

У попередньому дослідженні [15, с. 162] уже зверталася увага на стадії гарантування екологічної безпеки під час видобування вугілля, однією з яких, до того ж найбільш впливовою на довкілля, є стадія експлуатації гірничих підприємств [16]. Серед основних вимог до проведення гірничих робіт гарантування радіаційної й екологічної безпеки під час їх проведення. Більш детальний аналіз зазначених вимог дає підстави виокремити приписи, що стосуються встановлення особливостей правового регулювання відносин із гарантування екологічної безпеки під час видобування вугілля, а саме:

1) експлуатаційні вимоги, що стосуються об'єктів екологічної безпеки, які розташовані безпосередньо в зоні видобування вугілля: 1.1) застосування прогресивних, безпечних і нешкідливих способів підготовки та розробки вугільних родовищ; 1.2) постійне підтримання діючих гірничих виробок, видобутку та транспортування вугілля у стані, визначеному правилами технічної експлуатації та правилами безпеки; 1.3) створення системи заходів щодо безпечної діяльності під час проведення гірничих робіт; 1.4) раціональне видобування, використання вугілля й охорона надр; 1.5) гарантування радіаційної й екологічної безпеки під час проведення гірничих робіт; 1.6) забезпечення максимально можливої виїмки вугілля за сучасних технологій;

2) експлуатаційні вимоги, що стосуються об'єктів екологічної безпеки, які розташовані навколо зони видобування вугілля: 2.1) дотримання гранично допустимих нормативів викидів і скидів забруднюючих речовин у довкілля; 2.2) приведення земельних ділянок, що вивільняються гірничими підприємствами після їх ліквідації або консервації, у стан, придатний для використання за призначенням відповідно до Земельного кодексу України.

Під час проведення гірничих робіт має забезпечуватися також додержання інших вимог, передбачених законодавством [16].

Аналогічний висновок можна зробити й щодо сновних екологічних вимог у сфері проведення гірничих робіт, якими, відповідно до ст. 34 [16], є:

1) екологічні вимоги, що стосуються об'єктів, які знаходяться безпосередньо в зоні видобування вугілля: 1.1) розташування виробничих підрозділів гірничого підприємства, складів вугілля і відвалів порід з урахуванням можливості проведення профілактичних заходів щодо запобігання їх самозайманню; 1.2) застосування екологічно безпечних гірничих технологій;

2) екологічні вимоги, що стосуються об'єктів, які знаходяться навколо зони видобування вугілля: 2.1) упровадження передових технологій проведення гірничих робіт і очищення стічних вод і відпрацьованого повітря; 2.2) раціональне використання мінеральних відходів порідних відвалів (сховищ) для повторної переробки на основі широкого застосування новітніх технологій; 2.3) організація санітарно-захисної зони між гірничим підприємством і жилими будівлями відповідно до законодавства; 2.4) запобігання осіданню, підтопленню, заболочуванню, засоленню, висушенню та забрудненню відходами виробництва поверхні землі; 2.5) запобігання несприятливому впливу водовідведення з гірничих виробок на рівень ґрунтових вод і поверхневі водні об'єкти; 2.6) зниження рівня викидів, скидів речовин, що забруднюють довкілля у процесі гірничого виробництва, та вжиття заходів

щодо запобігання аварійним ситуаціям, пов'язаним із залповими та раптовими викидами і скидами; 2.7) своєчасне проведення рекультивації земель; 2.8) додержання інших вимог, передбачених законодавством про охорону НПС.

Щодо останніх, то йдеться передусім про приписи ст. 51 Закону про охорону НПС, у якій встановлені екологічні вимоги до розміщення, проектування, будівництва, реконструкції, введення в дію й експлуатації підприємств, споруд та інших об'єктів. Зокрема, щодо експлуатації вугільних шахт, можна адаптувати такі загальні вимоги: 1) у процесі експлуатації вугільних шахт повинні гарантуватися екологічна безпека людей, раціональне використання природних ресурсів, додержання нормативів шкідливих впливів на НПС; 2) повинні передбачатися вловлювання, утилізація, знешкодження шкідливих речовин і відходів або повна їх ліквідація, виконання інших вимог щодо охорони НПС і здоров'я людей; 3) вугільні шахти, незалежно від часу введення їх у дію, повинні бути обладнані спорудами, устаткуванням і пристроями для очищення викидів і скидів або їх знешкодження, зменшення впливу шкідливих чинників, а також приладами контролю за кількістю і складом забруднюючих речовин та за характеристиками шкідливих чинників; 4) проекти господарської й іншої діяльності вугільних шахт повинні мати матеріали оцінки її впливу на НПС і здоров'я людей; 5) оцінка здійснюється з урахуванням вимог законодавства про охорону НПС, екологічної ємкості даної території, стану НПС у місці, де планується розміщення об'єктів, екологічних прогнозів, перспектив соціально-економічного розвитку регіону, потужності та видів сукупного впливу шкідливих чинників і об'єктів на НПС; 6) забороняється введення в дію вугільних шахт, на яких не забезпечено в повному обсязі додержання всіх екологічних вимог і виконання заходів, передбачених у проєктах на будівництво та реконструкцію (розширення та технічне переоснащення).

Окрім зазначених загальних, слід виокремити й спеціальні вимоги та заходи екологічної безпеки під час експлуатації вугільних шахт: 1) вимоги щодо запобігання шкідливому впливу гірничих робіт: 1.1) проєктами гірничих підприємств передбачаються заходи щодо запобігання шкідливому впливу гірничих робіт на життя та здоров'я населення, довкілля та природні ресурси, які здійснюються власником (керівником) гірничого підприємства відповідно до законодавства; 1.2) під час експлуатації гірничих підприємств і гірничих виробок здійснюються заходи, спрямовані на збереження водних об'єктів, лісових масивів і охорону водоносних горизонтів (пластів) від виснаження (забруднення); будівництво та введення в експлуатацію гірничих підприємств, не забезпечених очисними спорудами, забороняється [16]; 2) заходи щодо гарантування екологічної безпеки під час проведення гірничих робіт: 2.1) керівник вугільної шахти зобов'язаний попередити власників підприємств, розташованих на гірничому відводі, про час їх підробки гірничими роботами, узгодити з ними заходи щодо захисту від можливого шкідливого впливу гірничих робіт; 2.2) керівник гірничого підприємства з потенційно небезпечним виробництвом, що розміщується на гірничому відводі або поблизу нього, у разі виникнення аварії або надзвичайної ситуації зобов'язаний негайно приступити до ліквідації її наслідків; водночас він зобов'язаний негайно повідомити про аварію та заходи, вжиті для ліквідації її наслідків, власника гірничого підприємства, органи гірничого нагляду, органи охорони здоров'я, інші органи виконавчої влади, визначені законами України, та органи місцевого самоврядування; 2.3) власник вугільної шахти відшкодує в порядку та розмірах, визначених законом України, шкоду, завдану гірничими роботами майну юридичних і фізичних осіб унаслідок нездійснення або здійснення ним у неповному обсязі захисних заходів через неправильно виданий гірничим підприємством прогноз можливого шкідливого впливу гірничих робіт на це майно; 2.4) шкода, завдана майну власника вугільної шахти у зв'язку із запобіганням чи ліквідацією аварії або надзвичайної ситуації внаслідок виникнення цієї аварії, або надзвичайної ситуації на іншому підприємстві, у порядку, установленому законом, повністю компенсується йому власником підприємства, на якому сталася аварія або надзвичайна ситуація.

Висновки. Отже, проведений аналіз і виявлення характерних особливостей міжгалузевого правового регулювання відносин екологічної безпеки у процесі експлуатації вугільних шахт дозволили зробити такі узагальнення:

1. Встановлено, що наукові позиції, які охоплюють проблеми правового регулювання екологічної безпеки як предмет дослідження, за критерієм обсягу основного спрямування поділяються на такі сфери, як:

- загальна екологічна безпека;
- природоресурсна екологічна безпека;
- надроресурсна екологічна безпека;
- мінерально-сировинна екологічна безпека;
- паливно-енергетична екологічна безпека;
- вугільна екологічна безпека.

2. Проаналізовано міжгалузевість сучасного правового регулювання відносин екологічної безпеки у процесі експлуатації вугільних шахт, що здійснюється за допомогою приписів екологічного, природоресурсного, надрового, гірничого, енергетичного та вугільного законодавства, на загальному та спеціальному, законодавчому та підзаконному рівнях.

3. Запропоновано врегульовувати нормами права не лише вплив, що завдається гірничим об'єктом безпосередньо у процесі видобутку вугілля (сінхродіяльний вплив), але й упродовж багатьох років після його завершення (постдіяльний вплив) – дія впливу в часі. Крім того, встановлено, що цей вплив поширюється як на об'єкти, що залучені у процесі діяльності (активні об'єкти вуглевидобування), так і на об'єкти, які перебувають поза зоною діяльності шахт (пасивні об'єкти вуглевидобування) – дія впливу у просторі та за колом об'єктів.

4. Обґрунтовано, що безпосередні (виробничі) та прилеглі до вуглевидобувних шахт (суміжні) території є зонами із критичним станом довкілля, негативні зміни яких наближаються до необоротних, проте зменшити які можливо й доцільно шляхом посилення та конкретизації зобов'язуючих норм щодо таких видів вимог екологічної безпеки:

- загальноправових;
- експлуатаційних (технологічних);
- загальноекологічних;
- спеціальноекологічних.

Список використаних джерел:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р. : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697–VIII. *Офіційний вісник України*. 2019. № 28. С. 29. Ст. 980.

2. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 р. : Закон України від 21 квітня 2011 р. № 3268–VI. *Офіційний вісник України*. 2011. № 39. С. 30. Ст. 1581.

3. Кірін Р.С. Легальне визначення поняття «охорона надр». *Юридична Україна*. 2018. № 7. С. 54–60.

4. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 р. «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. *Урядовий кур'єр*. 2017. № 167.

5. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки : навчальний та науково-практичний посібник. Київ : Знання-Прес, 2002. 332 с.

6. Москаленко С. І. Адміністративно-правове регулювання у сфері екологічної безпеки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 20 с.

7. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки : постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 38. Ст. 248.

8. Лазаренко В.А. Адміністративно-правове регулювання екологічної безпеки в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 20 с.

9. Прудник С.В. Адміністративно-правові засоби забезпечення екологічної безпеки в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Кривий Ріг, 2018. 16 с.

10. Омаров А.Е.о. Механізми формування та реалізації державної політики екологічної безпеки України : автореф. дис. ... докт. наук з держ. упр.: 25.00.05. Харків, 2019. 41 с.
11. Лазор О.Я. Адміністративно-правові засади державного управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні : автореф. дис. ... докт. наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ, 2004. 36 с.
12. Плахотній С.А. Удосконалення системи управління екологічною безпекою атмосферного повітря та гідрогеологічного середовища навколо вугільних шахт : автореф. дис. ... канд. техн. наук: 21.06.01. Київ, 2017. 20 с.
13. Павличенко А.В. Екологічна небезпека експлуатації та ліквідації вугільних шахт: методологія оцінки, напрями і засоби зниження : автореф. дис. ... докт. техн. наук: 21.06.01. Дніпро, 2017. 36 с.
14. Екологічна безпека вугільних родовищ України / за ред. Г.І. Рудька, О.І. Бондаря. Київ ; Чернівці : Букрек, 2016. 608 с.
15. Пльохова А.Ю. Стадії забезпечення екологічної безпеки при видобуванні вугілля: правові аспекти. *Геологія горючих копалин: досягнення та перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 2–5 вересня 2019 р. Київ: Інститут геологічних наук НАН України, 2019. 168 с. С. 158–163.
16. Гірничий закон України від 6 жовтня 1999 р. № 1127–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-14>.

ЧОПКО Х. І.,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри соціального права
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-6-1-31>

ОКРЕМІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО НОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Стаття присвячена аналізу правового регулювання екологічного нормування в Україні. З метою збереження навколишнього природного середовища, якість якого повинна бути задовільною та сприятливою для людини, визначено межі допустимого негативного впливу на довкілля. Орієнтовний перелік екологічних нормативів передбачений у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», серед яких: нормативи гранично допустимих викидів (ГДВ) в атмосферне повітря та гранично допустимих скидів (ГДС) у воду, ґрунти забруднюючих хімічних речовин, а також гранично допустимих рівнів (ГДР) фізичних чинників, зокрема шуму, вібрації, іонізуючого випромінювання (радіації), електромагнітних чинників, а також шкідливих біологічних чинників, тобто будь-яких чинників біотичного походження (віруси, бактерії, грибки, токсини тощо), що здатні спричинити масові захворювання людей, тварин, рослин, а також погіршити стан довкілля. На всій території України діє уніфікована система екологічних нормативів. Три показники покладено в основу екологічного нормування, а саме медичний (максимальний рівень загрози

